

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás reprezentáltsága nemzetközi adatbázisokban

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás (TMT) című magyar szakfolyóiratot, amely a könyvtár- és információtudomány szakmai fóruma, több adatbázis referálja. A tanulmány a lap 1992–2004 közötti feldolgozottságát vizsgálja a LISA és az INSPEC adatbázisban.

Bevezető

Ahhoz, hogy egy tudományos eredmény a tudomány részévé válhasson, közzé kell tenni, publikálni kell [1]. Napjainkban az angol nyelven közölt publikációk viszonylag „akadálymentesen” juttatják a bennük foglalt eredményeket az érdeklődő szakemberekhez, azonban az egyéb nemzeti nyelvű, köztük a magyar nyelvű szakirodalom megismertetése komoly akadályokkal jár. Többek között ezért is fontos a nem angol nyelvű folyóiratok cikkeinek bekerülése valamely nemzetközi adatbázisba, valamint a feldolgozásuk. E folyóiratoknak emellett rangot is jelent, ha a bennük publikált cikkeket részben vagy egészben referálja egy nemzetközi tekintélyű adatbázis [2, 3].

Jelen írásban a szerzők a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás (TMT)* című magyar szakfolyóirat – a könyvtár- és információtudomány szakmai fóruma – jelenlétét vizsgálják az *INSPEC* és a *LISA (Library and Information Science Abstract)* adatbázisban. Az *INSPEC* műszaki és természettudományos tematikájú, a *LISA* pedig a könyvtár- és információtudomány szakspecifikus adatbázisa. A két adatbázis mellett a *TMT*-t már sok éve referálja a *Hungarian Library and Information Science Abstracts*, a *Referativnyj Žurnal*, *Informatika*, és újonnan a 2005 végén indult *LISTA (Library, Information Science & Technology Abstracts)*. A cikk felvetései egyúttal a témával foglalkozó korábbi munkákhoz is kapcsolódnak [4].

Az EBSCO Publishing új szolgáltatása díjmentes elérést nyújt a könyvtáros szakma számára a *LISTA* adatbázisához, amely a több mint 600 folyóirat között referálja a *TMT*-t is. Az adatbázis 1965-től napjainkig 658, a *TMT*-ben publikált közleményt tartalmaz. Érdemes lenne foglalkozni ennek a vizsgálatával egy későbbi időpontban.

A vizsgálat módszere

A vizsgált adatbázisok

INSPEC (OVID)

Az *Institution of Electrical Engineers (IEE)* legfontosabb angol nyelvű bibliográfiai adatbázisa, amely a világon megjelenő természettudományos és műszaki publikációkat dolgozza fel a következő területekről: fizika, elektronika, villamos mérnöki tudományok, kommunikáció, számítástechnika, információtechnika stb.

Kereshető időszak: 1969-től napjainkig.

Az adatbázis több mint 7,3 millió bibliográfiai rekordot tartalmaz 4200 tudományos és műszaki folyóirat, 2000 konferenciakiadvány, számos könyv és disszertáció feldolgozásával. Az adatbázisban feldolgozott tételek több szintű tematikai besorolást kapnak, melyek reprezentációja a *Classification Code*-okkal történik. A kódok két részből: egy alfanumerikus és egy szöveges egységből állnak.

LISA (CSA)

A *CSA* angol nyelvű adatbázisa, amely a világon megjelenő legfontosabb könyvtár- és információtudományi szakirodalmat dolgozza fel és teszi elérhetővé. Az adatbázisban feldolgozott néhány fontos szakterület: könyvtárak és levéltárak, internet, számítástechnika, információs központok, információtudomány, tudásmenedzsment, online irodalomkeresés.

Kereshető időszak: 1969-től napjainkig.

A *LISA* jelenleg 440 folyóirat tartalmát dolgozza fel 68 országból. Az adatbázis kéthetente több mint 500 rekorddal növekszik.

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás elektronikus kiadása (e-TMT)

Az *e-TMT* a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás elektronikus változata, amely 2002-ben a 49. évfo-

lyammal kezdődően üzemszerűen elérhetővé vált. Az elektronikus kiadás, bár alapvetően a nyomtatott változatra épül, mind tartalmilag, mind formailag többlétszolgáltatásokat is nyújt. A folyóirat teljes szövege 1999 óta, az azt megelőző évfolyamok esetében tartalomjegyzék szinten érhető el.

A vizsgálat szakaszai

A vizsgált időszak: 1992–2004

A vizsgálat *első lépésében* éves bontásban rögzítettük a TMT-ben megjelent Cikkek (eredeti közlemények) számát. A vizsgálatot a TMT elektronikus kiadásában végeztük (<http://tmt.omikk.bme.hu>), és a különböző rovatok közül kizárólag a „Cikkek” rovatban megjelent közleményeket vettük fel, ugyanis az adatbázisokban is csak ezeket dolgoztuk fel, így az összehasonlítás szempontjából csak e publikációk számának van reális értéke.

Második lépésben a LISA-ban referált TMT-publikációkat rögzítettük, éves bontásban. A feladat megoldására az adatbázis különböző keresési stratégiái közül az ún. Search Toolsban lévő indexkeresést (Indexes-Journal Name) alkalmaztuk a megfelelő időintervallumok (Date Range) beállításával.

Harmadik lépésben az INSPEC-ben feldolgozott TMT-közleményeket rögzítettük, éves bontásban. A feladat megoldására itt szintén az INSPEC adatbázisban is használható Index keresést, azon belül a Journal Name Index keresést alkalmaztuk, az időszak meghatározása pedig a Publication Year Limit feltétellel történt.

Negyedik lépésben pedig a mindkét adatbázisban (LISA és INSPEC) feldolgozott (közös) tételek felvétele történt, éves bontásban (1. táblázat).

Az INSPEC-ben feldolgozott TMT-közlemények közül a szerzők 50 tétel esetében részletes elemzést végeztek. Az elemzésre kiválasztott 50 tétel a 2002 és 2004 közötti időszakból való, az elemzés célja pedig annak megállapítása volt, hogy az adatbázisban feldolgozott cikkek mely tématerületet képviselik. A tematikai azonosítás az INSPEC Classification Code(s) rendszerével történt.

A vizsgálat eredményei

A vizsgált időszakban a LISA átlagosan 81%-ban referálta a TMT-ben publikált cikkeket, mely alól

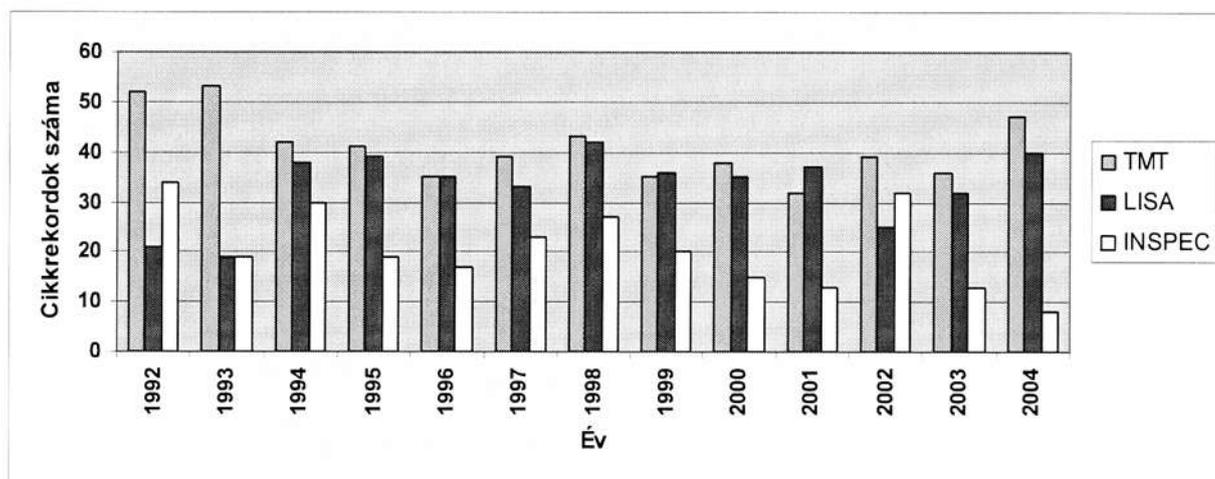
kivétel a vizsgált időszak első két éve (1992 és 1993), illetve a 2001-es év, amikor az adatbázis több cikket referált, mint az adott időszakban a TMT-ben publikált közlemények száma, ezért az adott évet a szerzők tételelesen elemezték. Az elemzés eredménye azt mutatta, hogy a LISA *hibás* bibliográfiai adatokkal dolgozott fel hét cikket, ugyanis 2002-ben megjelent cikkeket 2001-es adatként rögzített. Ez a hibás feldolgozás egyúttal magyarázatot ad arra is, hogy 2002-ben a feldolgozottság mértéke miért tér el jelentősen az átlagos adattól (1. ábra).

1. táblázat

A feldolgozottság mértéke (a cikkekfordok száma)

Év	TMT	LISA	INSPEC	Közös találat
1992	52	21	34	16
1993	53	19	19	9
1994	42	38	30	29
1995	41	39	19	17
1996	35	35	17	17
1997	39	33	23	19
1998	43	42	27	27
1999	35	36	20	19
2000	38	35	15	15
2001	32	37	13	11
2002	39	25	32	22
2003	36	32	13	12
2004	47	40	8	7
	532	432	270	220

A vizsgált időszakban az INSPEC átlagosan 51%-ban referálta a TMT-ben megjelent cikkeket (1. táblázat, 1. ábra). Az INSPEC mint természettudományos és műszaki adatbázis esetében a feldolgozás számszerűsége mellett fontos kérdés, hogy mely tématerületek kapják a legnagyobb reprezentációt az adatbázisban. Az elemzés adatai szerint (2. táblázat) a *Könyvtár-automatizálás* (Library automation) és az *Információs hálózatok* (Information networks) témával foglalkozó TMT-cikkeket referálták a legnagyobb számban az adatbázisban. Mivel egy-egy INSPEC-ben indexelt tétel tartalma több besorolási kód követelményeinek is eleget tesz, a vizsgált időszak tételei esetében az egy cikkre eső besorolási kód értéke: 2,36 (1. melléklet).

1. ábra A feldolgozottság mértékének változása az idő függvényében

2. táblázat

Az INSPEC-ben feldolgozott TMT-cikkek tematikai besorolása

Classification codes/Cikk		
C7210L	30	Library automation
C7210N	16	Information networks
C7240	9	Information analysis and indexing
C7230	6	Publishing and reproduction
C7250C	5	Bibliographic retrieval system
C7250R	5	Information retrieval techniques
C7100	4	Business and administration
C7250	4	Information storage and retrieval
C0230B	3	Legal aspects of computing
C6130D	3	Document processing techniques
C7210	3	Information services and centres
C7820	3	Humanities computing
C6130M	2	Multimedia
C6150N	2	Distributed systems software
C6160	2	Database management systems
C6160D	2	Relational databases
C7110	2	Educational administration

Classification codes/Cikk		
D2080	2	Information services and database systems
C1140E	1	Game theory
C1250	1	Pattern recognition
C6110B	1	Software engineering techniques
C6120	1	File organisation
C6140D	1	High level languages
C6160M	1	Multimedia databases
C6160S	1	Spatial and pictorial databases
C6160Z	1	Other DBMS
C6170	1	Expert systems
C6170K	1	Knowledge engineering techniques
C7102	1	Decision support systems
C7140	1	Medical administration
C7200	1	Information science and documentation
C7220	1	Generation, dissemination, use of information
C7250L	1	Non-bibliographic retrieval system
Egy cikkre eső besorolási kód	2,36	

Összefoglalás

Vizsgálatunk eredményei összhangban állnak Válás György cikkének [4] megállapításával, mely szerint a TMT-ben publikált cikkek INSPEC-ben történő feldolgozottsága függ a szakterülettől, tehát elsődlegesen azokat a cikkeket referálják, amelyek az INSPEC szakterületi orientációjával találkoznak. A szerző egy további vizsgálat elvégzését javasolta, amely a TMT feldolgozottságát értékeli egy könyvtár- és információtudományi adatbázisban, nevezetesen a LISA-ban. Megállapításunk szerint a LISA-ban a TMT feldolgozottságának a mértéke kitűnő, megfelel a várakozásnak.

Irodalom

- [1] MARTON János: Bibliometria. = Horváth Tibor–Papp István (szerk.): Könyvtárosok kézikönyve 1. 1999. p. 90–95.
- [2] MURÁNYI Péter: A magyar cikkanyag a nemzetközi adatbázisokban. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 52. köt. 7–8. sz. 2005. p. 332–346.
- [3] MURÁNYI Péter: Magyar könyvtártudományi folyóiratok a könyvtár- és információtudományi adatbázisokban. = Könyvtári Figyelő, 42. köt. 4. sz. 1996. p. 604–610.
- [4] VÁLÁS György: Elkésett hozzászólás Futala Tibor cikkéhez: a TMT az INSPEC-ben. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 39. köt. 9. sz. 1992. p. 398–399.

1. melléklet

TMT-cikkek tematikai besorolása 50 tétel esetében

TI Thesaurus and ontology, or formalization of the generic inheritance of conceptual features

AU Ungvary, R.

SO Tudományos es Muszaki Tajekoztatás

DE C7240 Information analysis and indexing; C7250R Information retrieval techniques; C6170 Expert systems and other AI software and techniques

PY 2004

PD 2004

VL vol.51, no.5

JI Tud. Musz. Taj. (Hungary)

BP 175

EP 191

PS 175-91

TI XML: new perspectives in the library and information sciences

AU Salga-Medveczki, M.

SO Tudományos es Muszaki Tajekoztatás

DE C7210L Library automation; C6140D High level languages

PY 2004

PD 2004

VL vol.51, no.2

JI Tud. Musz. Taj. (Hungary)

BP 61

EP 71

PS 61-71

PT J

TI Digitization and copyright

AU Toszegi, Zs.

SO Tudományos es Muszaki Tajekoztatás

DE C7210 Information services and centres; C0230B Legal aspects of computing; C7210N Information networks

PY 2004

PD 2004

VL vol.51, no.2

JI Tud. Musz. Taj. (Hungary)

BP 55

EP 60

PS 55-60

TI Knowledge-based information retrieval: the IKF project

AU Dezsényi, C.

Varga, P.

Meszaros, T.

Strausz, G.

Dobrowiecki, T.

SO Tudományos es Muszaki Tajekoztatás

DE C7250R Information retrieval techniques; C7102 Decision support systems; C6170K Knowledge engineering techniques; C7210N Information networks; C6150N Distributed systems software; C6160Z Other DBMS; C6130D Document processing techniques

PY 2004

PD 2004

VL vol.51, no.5

JI Tud. Musz. Taj. (Hungary)

BP 193

EP 208

PS 193-208

TI Nugget or sparkling junk? Critical evaluation of Internet sources

AU Mesko, E.

SO Tudományos es Muszaki Tajekoztatás

DE C7210N Information networks; C7250R Information retrieval techniques

PY 2004

PD 2004

VL vol.51, no.2

JI Tud. Musz. Taj. (Hungary)
BP 72
EP 77
PS 72-7

TI Virtual bookshop based on the database of Hungarian books: <http://www.konyvkereso.hu/>

AU Teveli, J.
SO Tudományos es Muszaki Tajekoztatás
DE C7230 Publishing and reproduction; C6160 Database management systems (DBMS); C7210N Information networks
PY 2003

PD 2003
VL vol.50, no.5
JI Tud. Musz. Taj. (Hungary)
BP 202
EP 206
PS 202-6

TI 50 years of the National Agricultural Library and Documentation Centre serving the Hungarian agriculture

AU Gulacsi-Papay, E.
SO Tudományos es Muszaki Tajekoztatás
DE C7210 Information services and centres
PY 2003
PD 2003
VL vol.50, no.5
JI Tud. Musz. Taj. (Hungary)
BP 198
EP 201
PS 198-201

TI Experiences with the first stage of the Hungarian National Shared Cataloguing project

AU Bakonyi, G.
SO Tudományos es Muszaki Tajekoztatás
DE C7210L Library automation; C6160 Database management systems (DBMS)
PY 2003
PD 2003
VL vol.50, no.5
JI Tud. Musz. Taj. (Hungary)
BP 191
EP 197
PS 191-7

TI From the first book roaster to the Internet: main stations of library automation in the history of the library

and documentation services of the Central Statistical Office, Hungary

AU Kotai, K.
Nemes, E.
Rettich, B.
SO Tudományos es Muszaki Tajekoztatás
DE C7210L Library automation; C7210N Information networks
PY 2004
PD 2004
VL vol.51, no.1
JI Tud. Musz. Taj. (Hungary)
BP 30
EP 35
PS 30-5

TI Hungarian current research system in the National Technical Information Centre and Library at the Budapest University of Technology and Economics

AU Tichy-Racs, A.
SO Tudományos es Muszaki Tajekoztatás
DE C7100 Business and administration; C7210L Library automation; C7210N Information networks
PY 2004
PD 2004
VL vol.51, no.1
JI Tud. Musz. Taj. (Hungary)
BP 3
EP 15
PS 3-15

Beérkezett: 2005. XI. 28-án.

Klein Ágnes

a BME OMIKK-ban
könyvtáros.

E-mail: aklein@omikk.bme.hu

Gráfel Éva

a BME OMIKK-ban
könyvtáros.

E-mail: egráfel@omikk.bme.hu